

กระบวนการพิจารณาเปิดเผยข้อมูลข่าวสารของราชการ ของสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มีข้อบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับสิทธิในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารของราชการของประชาชนไว้ในมาตรา ๔๑ โดยบัญญัติว่า “บุคคลและชุมชน ย่อมมีสิทธิได้รับทราบและเข้าถึงข้อมูลหรือข่าวสารสาธารณะในครอบครองของหน่วยงานของรัฐตามที่กฎหมายบัญญัติ” และมาตรา ๕๙ บัญญัติว่า “รัฐต้องเปิดเผยข้อมูลหรือข่าวสารสาธารณะในครอบครองของหน่วยงานของรัฐที่มีไซ้ข้อมูลเกี่ยวกับความมั่นคงของรัฐหรือเป็นความลับของทางราชการตามที่กฎหมายบัญญัติ และต้องจัดให้ประชาชนเข้าถึงข้อมูลหรือข่าวสารดังกล่าวได้โดยสะดวก” เมื่อสิทธิได้รู้ (Right to Know) ข้อมูลข่าวสารของประชาชนได้มีการบัญญัติรับรองไว้ในรัฐธรรมนูญ โดยที่ผ่านมาสิทธิได้รู้ข้อมูลข่าวสารเป็นสิทธิที่บรรดาชนชาวไทยเคยได้รับการคุ้มครองตามประเพณีการปกครองประเทศไทย ในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขและตามพันธกรณีระหว่างประเทศที่ประเทศไทยมีอยู่แล้ว ซึ่งการประกาศใช้พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. ๒๕๔๐ เป็นการรับรองสิทธิในการรู้ข้อมูลข่าวสารของประชาชนชาวไทย จึงได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการมาตั้งแต่เดือนธันวาคม พ.ศ. ๒๕๔๐ อันเป็นกลไกในการเสริมสร้างการปกครองระบอบประชาธิปไตย (Democracy) อันมีพระกษัตริย์ทรงเป็นประมุข เพื่อให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครองประเทศ (Public Participation) ทั้งยังเป็นเครื่องมือในการตรวจสอบควบคุมการบริหารราชการแผ่นดินให้เกิดความโปร่งใสและประชาชนสามารถรับรู้รับทราบข้อมูลเพื่อนำไปปกป้องสิทธิของตนได้

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร เป็นหน่วยงานที่เป็นแหล่งข้อมูลทางด้านนิติบัญญัติที่สำคัญของประเทศ ตระหนักถึงสิทธิในการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร และการให้บริการข้อมูลข่าวสารของราชการแก่ประชาชน เพื่อให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญและพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. ๒๕๔๐ จึงได้มีการจัดตั้งกลุ่มงานข้อมูลข่าวสารของราชการ สำนักบริหารงานกลาง ให้มีอำนาจหน้าที่ในการให้บริการข้อมูลข่าวสารของราชการแก่ สมาชิกรัฐสภา บุคคลในวงงานสภา และประชาชนทั่วไป และได้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการบริหารข้อมูลข่าวสารของราชการในสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร โดยให้มีอำนาจตามข้อ ๘ แห่งระเบียบสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎรว่าด้วยข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. ๒๕๔๕ และที่แก้ไขเพิ่มเติม โดยมีอำนาจในการพิจารณาวินิจฉัยการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารของราชการที่อยู่ในความครอบครองของสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร พร้อมทั้งวางหลักเกณฑ์การพิจารณาการเปิดเผยข้อมูล การจัดระบบการขอและการอนุญาต การบริการข้อมูลข่าวสารของราชการในสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร

กระบวนการพิจารณาเปิดเผยข้อมูลของสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎรจะดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

๑. การวิเคราะห์ข้อมูลข่าวสารในความครอบครอง เมื่อพิจารณาแล้วว่าข้อมูลที่ยื่นเรื่องขอข้อมูลอยู่ในความครอบครองของหน่วยงานใด จะดำเนินการทำหนังสือขอข้อมูลไปยังหน่วยงานผู้ครอบครองข้อมูล
๒. เมื่อได้รับข้อมูลจากหน่วยงานผู้ครอบครองข้อมูลแล้วจะดำเนินการตรวจสอบความถูกต้องครบถ้วนของข้อมูล และวิเคราะห์เสนอความเห็นในการพิจารณาเปิดเผยข้อมูลตามหลักกฎหมาย ระเบียบที่เกี่ยวข้องต่อผู้บังคับบัญชาตามลำดับชั้น และแจ้งผลการพิจารณาไปยังผู้ขอข้อมูล

เนื่องจากสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎรมีภารกิจในการสนับสนุนงานด้านนิติบัญญัติ ซึ่งแตกต่างจากภารกิจของหน่วยงานของรัฐอื่น ๆ ข้อมูลที่อยู่ในความครอบครองของสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎรจึงมีความหลากหลาย มีลักษณะเฉพาะ ดังนั้น ในการศึกษา วิเคราะห์เพื่อพิจารณาเปิดเผยหรือไม่เปิดเผยข้อมูลข่าวสารใดจึงมีความจำเป็นต้องพิจารณาหลักกฎหมาย หลักเกณฑ์ ระเบียบและคำวินิจฉัย

คณะกรรมการวินิจฉัยการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารสาขาสังคม การบริหารราชการแผ่นดินและการบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้ เพื่อให้การเปิดเผยข้อมูลข่าวสารของราชการในสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎรเป็นไปด้วยความละเอียด รอบคอบและถูกต้องตามหลักกฎหมายที่สุด

๓. กรณีที่ข้อมูลทีขอเป็นข้อมูลที่มีความละเอียดอ่อน มีผลกระทบต่อบุคคลอื่น หรือเป็นข้อมูลที่สำนักงานฯ ยังไม่มีการวางหลักเกณฑ์หรือแนวปฏิบัติในการเปิดเผยข้อมูลนั้น และหน่วยงานผู้ครอบครองข้อมูลไม่สามารถพิจารณาว่าข้อมูลดังกล่าวเปิดเผยได้หรือไม่ เพียงใด จะดำเนินการนำเสนอคณะกรรมการบริหารข้อมูลข่าวสารของราชการในสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎรพิจารณา

๔. เมื่อคณะกรรมการบริหารข้อมูลข่าวสารของราชการในสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎรได้พิจารณาเรื่องดังกล่าวตามหลักกฎหมาย ระเบียบ หลักเกณฑ์ คำวินิจฉัยคณะกรรมการวินิจฉัยการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารสาขาสังคม การบริหารราชการแผ่นดินและการบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องแล้วพบว่า ข้อมูลดังกล่าวเป็นข้อมูลที่ไม่ต้องเปิดเผยตามมาตรา ๑๕ แห่งพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. ๒๕๔๐ ที่บัญญัติว่า “ข้อมูลข่าวสารของราชการที่มีลักษณะอย่างหนึ่งอย่างใดดังต่อไปนี้ หน่วยงานของรัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐอาจมีคำสั่งมิให้เปิดเผยก็ได้ โดยคำนึงถึงการปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมายของหน่วยงานของรัฐ ประโยชน์สาธารณะและประโยชน์ของเอกชนที่เกี่ยวข้องประกอบกัน

(๑) การเปิดเผยจะก่อให้เกิดความเสียหายต่อความมั่นคงของประเทศ ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ หรือความมั่นคงในทางเศรษฐกิจหรือการคลังของประเทศ

(๒) การเปิดเผยจะทำให้การบังคับใช้กฎหมายเสื่อมประสิทธิภาพ หรือไม่อาจสำเร็จตามวัตถุประสงค์ได้ ไม่ว่าจะเกี่ยวกับการป้องกัน การป้องกัน การปราบปราม การทดสอบ การตรวจสอบ หรือการรู้แหล่งที่มาของข้อมูลข่าวสารหรือไม่ก็ตาม

(๓) ความเห็นหรือคำแนะนำภายในหน่วยงานของรัฐในการดำเนินการเรื่องหนึ่งเรื่องใด แต่ทั้งนี้ไม่รวมถึงรายงานทางวิชาการ รายงานข้อเท็จจริง หรือข้อมูลข่าวสารที่นำมาใช้ในการทำความเข้าใจหรือคำแนะนำภายในดังกล่าว

(๔) การเปิดเผยจะก่อให้เกิดอันตรายต่อชีวิตหรือความปลอดภัยของบุคคลหนึ่งบุคคลใด

(๕) รายงานการแพทย์หรือข้อมูลข่าวสารส่วนบุคคลซึ่งการเปิดเผยจะเป็นการรุกรานสิทธิส่วนบุคคลโดยไม่สมควร

(๖) ข้อมูลข่าวสารของราชการที่มีกฎหมายคุ้มครองมิให้เปิดเผย หรือข้อมูลข่าวสารที่มีผู้ให้มาโดยไม่ประสงค์ให้ทางราชการนำไปเปิดเผยต่อผู้อื่น

(๗) กรณีอื่นตามที่กำหนดในพระราชกฤษฎีกา

คำสั่งมิให้เปิดเผยข้อมูลข่าวสารของราชการจะกำหนดเงื่อนไขอย่างใดก็ได้ แต่ต้องระบุไว้ด้วยว่าที่เปิดเผยไม่ได้เพราะเป็นข้อมูลข่าวสารประเภทใด และเพราะเหตุใด และให้ถือว่ากรณีคำสั่งเปิดเผยข้อมูลข่าวสารของราชการเป็นดุลพินิจ โดยเฉพาะของเจ้าหน้าที่ของรัฐตามลำดับสายการบังคับบัญชา แต่ผู้ขออาจอุทธรณ์ต่อคณะกรรมการวินิจฉัยการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารได้ตามที่กำหนดในพระราชบัญญัตินี้ ซึ่งคำสั่งมิให้เปิดเผยข้อมูลข่าวสารของราชการนี้เป็นคำสั่งทางปกครอง ตามมาตรา ๕ แห่งพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๔”

และคณะกรรมการบริหารข้อมูลข่าวสารในสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎรมิมีมติไม่อนุญาตให้เปิดเผยข้อมูลข่าวสาร สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎรจะดำเนินการแจ้งผลการพิจารณา พร้อมทั้งแจ้งเหตุผลในการไม่เปิดเผยข้อมูลนั้นไปยังผู้ขอข้อมูล โดยการแจ้งผลการพิจารณาไม่เปิดเผยข้อมูลของสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎรจะดำเนินการแจ้งตามรูปแบบของคำสั่งทางปกครอง ตามมาตรา ๕ แห่งพระราชบัญญัติ

วิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ เพื่อให้ผู้ขอข้อมูลมีสิทธิการอุทธรณ์ต่อคณะกรรมการวินิจฉัยการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารของราชการ สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี ตามมาตรา ๑๘ แห่งพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. ๒๕๔๐ ซึ่งมีที่บัญญัติว่า “ในกรณีที่เจ้าหน้าที่ของรัฐมีคำสั่งมิให้เปิดเผยข้อมูลข่าวสารใดตามมาตรา ๑๔ หรือมาตรา ๑๕ หรือมีคำสั่งไม่รับฟังคำคัดค้านของผู้มีประโยชน์ได้เสียตามมาตรา ๑๗ ผู้นั้นอาจอุทธรณ์ต่อคณะกรรมการวินิจฉัยการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่ได้รับแจ้งคำสั่งนั้นโดยยื่นคำอุทธรณ์ต่อคณะกรรมการ”

การดำเนินการใช้สิทธิอุทธรณ์นั้น คณะกรรมการวินิจฉัยการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารของราชการจะดำเนินการตามขั้นตอนเพื่อพิจารณาเรื่องดังกล่าว โดยในการพิจารณานั้นถ้าคณะกรรมการวินิจฉัยฯ พิจารณาแล้วเห็นว่าหน่วยงานผู้ครอบครองข้อมูลใช้ดุลพินิจที่ไม่เหมาะสมในการพิจารณาก็อาจมีคำวินิจฉัยให้หน่วยงานผู้ครอบครองข้อมูลเปิดเผยข้อมูลข่าวสารต่อผู้อุทธรณ์ แต่ถ้าคณะกรรมการวินิจฉัยฯ พิจารณาแล้วเห็นว่าการพิจารณาของหน่วยงานผู้ครอบครองข้อมูลได้ใช้ดุลพินิจถูกต้องตามหลักกฎหมายแล้ว ก็อาจมีคำวินิจฉัยให้ยกอุทธรณ์

สำหรับการพิจารณาเปิดเผยข้อมูลข่าวสารของราชการของสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร ในช่วงปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๕๙ ที่ผ่านมา สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎรมีคำสั่งไม่เปิดเผยข้อมูลแก่ผู้ขอข้อมูล ๓ ราย โดยผู้ขอข้อมูลทั้ง ๓ ราย ได้ใช้สิทธิอุทธรณ์ต่อคณะกรรมการวินิจฉัยการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารของราชการ สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี โดยคณะกรรมการวินิจฉัยการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารของราชการฯ มีมติยกอุทธรณ์ ๒ ราย และมีมติให้เปิดเผยข้อมูลข่าวสารบางส่วน ๑ ราย จากการดำเนินการดังกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่าการดำเนินการพิจารณาเปิดเผยข้อมูลข่าวสารของราชการของสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร เป็นไปด้วยความละเอียดรอบคอบและถูกต้องตามหลักกฎหมาย

บรรณานุกรม

เอกสารวิชาการ

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (๒๕๖๐). รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย. กรุงเทพฯ : สำนักการพิมพ์
สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.

สำนักงานคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการ. ๒๕๔๕. พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ
พ.ศ. ๒๕๔๐ : สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี.

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. พระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙. กรุงเทพฯ :
สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา.